

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ, МАЙСТЕРНОСТІ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

© 2009

Вакуленко В.М.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В КОНТЕКСТІ АКМЕОЛОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Загальні тенденції реформування вищої освіти (ВО) в Україні передбачають підвищення якості навчального процесу, забезпечення різнобічного розвитку особистості як найвищої цінності. Ще ніколи проблема якості ВО в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального і економічного значення, як нині. У Законі України “Про вищу освіту” якість розуміється як збалансована відповідність вищої освіти (як результату, процесу, освітньої системи) різноманітним потребам, цілям, вимогам, нормам (стандартам), умовам [1].

Актуальність цієї проблеми зумовлена об’єктивними чинниками, адже від якості людського потенціалу залежить рівень розвитку країни її глобальна економічна конкурентоспроможність.

Задачу підвищення якості вищої освіти можна вирішити, спираючись на акмеологічну теорію професіоналізму і продуктивності творчої діяльності, об’єктом якої є загальні закономірні залежності:

- між рівнями продуктивного функціонування освітніх систем всіх типів (як таких, що здійснюють підготовку, так і тих, де вони працюватимуть) і чинниками що їх забезпечують;

- між рівнями продуктивної групової творчої діяльності учасників освітнього процесу в окремо взятій освітній організації, незалежно від виконуваної ролі (керівники, фахівці, студенти), і чинниками що їх забезпечують (у індивідуальності, особистості, суб’єкту діяльності);

- між рівнями індивідуальної продуктивної діяльності в ролі керівника, викладача, студента і чинниками що їх забезпечують, об’єктивними, суб’єктивними, об’єктивно-суб’єктивними.

За визначенням Н.В.Кузьміної, критерій якості – це відведений на процес навчання час засобами відбору учбової інформації і організації взаємодії з нею тих хто навчається, уміння сформувати у всіх або переважної більшості випускників творчу готовність до продовження освіти і самоосвіти в новому освітньому або професійному середовищі[2, с. 19].

Проблему підвищення якості вищої освіти можна ефективно вирішити, спираючись на акмеологічну теорію професіоналізму і продуктивності творчої діяльності, найважливіший постулат якої свідчить: “...загальний шуканий кінцевий результат конкретної освітньої системи, можливо, досягнути тільки в умовах узгодження дій всіх учасників освітнього процесу в цьому напрямі” [там само].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

Теоретичне підґрунтя аналізу проблеми підвищення якості підготовки фахівців склали концептуальні підходи з питань реформування та модернізації вищої професійної освіти (В.П. Андрущенко, А.М. Алексюк, В.І. Бондар, О.Г. Мороз, М.Д. Ярмаченко та ін.), теоретичні та методологічні основи системи професійної педагогічної освіти (Н.В. Гузій, І.А. Зязюн, Н.Г.Ничкало, А.Й. Капська, О.Я. Савченко), дидактичні засади організації навчально-виховного процесу у вищій і середній школі (Ю.К. Бабанський, С.У. Гончаренко, В.І. Загвязинський, М.Б. Євтух, І.Я. Лернер, І.П. Підласий, В.О. Сластьонін та ін.), акмеологічні концепції розвитку професіонала (К.А. Абульханова-Славська, О.С. Анісімов, О.О. Бодальов, А.О. Деркач, В.Г. Зазикін, Н.В. Кузьміна, М.В. Кухарев, А.К. Маркова, С.С. Пальчевський. та ін.)

Формулювання цілей статті... Мета даної публікації – репрезентація моделі менеджменту якості вищої освіти у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля (ВНУ імені В.Даля), яка базується на акмеологічній теорії професіоналізму.

Виклад основного матеріалу дослідження... Відзначимо, що при розробці моделі менеджменту якості вищої освіти дослідники ВНУ імені В.Даля в значній мірі спиралися на принципи акмеологічної теорії професіоналізму, “Стандарти і рекомендації забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти” [3], а також “Концепцію якості підготовки фахівців ВНУ імені В.Даля”, суть якої полягає в наступному:

1. *Забезпечення навчального процесу*, що складається з нормативно-правового, ресурсного, інформаційного і матеріально-побутового забезпечення.

2. *Моніторинг організації навчального процесу*, що складається з моніторингу учбового процесу, учбового дня студента, можливо, з виділенням моніторингу стану або організації самостійної роботи студента.

3. *Робота кафедр на результат*, який може охоплювати організацію навчального процесу, рейтинг знань студентів, рейтинг викладачів кафедри.

4. *Моніторинг рівня знань студентів*, що включає бал атестата студента першого курсу, рейтинг рівня знань студентів по курсах, групах, факультетах.

У цей же блок бажано включити варіанти встановлення зворотного зв'язку на предмет з'ясування міри задоволеності студентів навчанням у ВНЗ.

Оцінка в результаті анкетування студентів може здійснюватися за такими тематичних блоками: організація учбового процесу протягом дня, аудиторні заняття, самостійна робота студентів, екзаменаційна сесія, організація і проведення педагогічних практик, учбових практик, гуртожиток, послуги для студентів. За даними тематичних блоках здійснюється виявлення не тільки задоволеності, але і значущості для студента навчання у ВНЗ.

Модель системи менеджменту якості освіти повинна припускати встановлення зворотного зв'язку не тільки із студентами, що навчаються у ВНЗ, але і з його випускниками, що працюють в освітній системі регіону.

Встановлення таких зворотних зв'язків не повинне бути одномоментним, оскільки за їх результатами надається можливість коректувати процес розвитку ВНЗ, модель системи менеджменту якості освіти.

Прийнята модель системи менеджменту якості освіти повинна стати основою для розробки за всіма її блоками програми менеджменту освіти як на рівні ВНЗ, так і на рівні факультетів, кафедр.

Розробка програми (конкретних управлінських дій з вказівкою часу і відповідальних за їх реалізацію) здійснюється відповідно до моделі випускника ВНЗ і моделей випускника з відповідних спеціальностях. При цьому можливі два напрями її розробки.

Перший напрям. Спочатку розробляється загальноінститутська програма менеджменту освіти, і далі на її основі кожна кафедра розробляє свою програму.

Другий напрям – зворотній першому. Спочатку програма розробляється кафедрами, а далі, на основі кафедральних, розробляється загальноінститутська програма менеджменту якості освіти.

При розробці програми враховуються результати анкетування серед студентів на предмет їх задоволеності навчанням у ВНЗ і результати зворотного зв'язку з випускниками, що працюють за фахом.

Необхідно враховувати і те, що проблема якості є змінною величиною. Зміни, що відбуваються в суспільстві, зокрема реформа загальноосвітньої системи, її цілі і завдання висувають підвищені вимоги до фахівця. Вони по можливості мають враховуватися при коректуванні раніше розробленої програми.

Стратегія, мети і політика Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля в області забезпечення якості підготовки фахівців спирається на прийняту "Концепцію якості підготовки фахівців" основними принципами якої є:

1. Система менеджменту якості освіти університету розробляється відповідно до вимог міжнародних стандартів серію ISO 9001-2000.
2. Для кожної дисципліни всіх напрямів і спеціальностей повинні бути чітко сформульовані очікувані результати навчання студента і засоби діагностики.
3. В університеті діє постійний механізм актуалізації змісту навчання студентів за кожним напрямком і спеціальністю (результати наукової діяльності викладачів як нові знання повинні використовуватися в учбовому процесі).
4. Освітня діяльність ґрунтується на сучасних інтелектуальних інформаційних технологіях навчання і діагностики її якості.
5. У університеті постійно підвищується якість кадрового забезпечення всіх напрямів діяльності, перш за все, учбово-виховного процесу і наукових досліджень.
6. Університет відстежує відповідність якості випускників університету щодо місії і мети освіти в суспільстві і вносить відповідні корективи до своєї діяльності.
7. Вся діяльність університету орієнтована на потреби внутрішнього і зовнішнього ринків праці для випускників, що мають відповідну професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість.
8. Для вирішення проблем якості освіти постійно залучають всіх співробітники (викладачі науковці, учбовий-допоміжний і обслуговуючий персонал) і студенти університету.
9. В університеті діє система стимулювання і мотивації якості освіти для всіх учасників учбово-виховного процесу, учбово-допоміжного і обслуговуючого персоналу.
10. В університеті створена і діє розвивальне середовище, сприяє задоволенню духовних і культурних потреб особистості студента.
11. В університеті діє безперервна система вдосконалення і підвищення якості процесів всієї його діяльності на основі моніторингу.
12. В університеті функціонує механізм достатнього і якісного ресурсного забезпечення освітньої діяльності.

Планування роботи факультетів і кафедр здійснюється і конкретизується з урахуванням плану роботи університету на основі розроблених форм планування роботи структурних підрозділів. В основі форм закладені вимоги до якості підготовки фахівців, що містяться в оцінці діяльності ВНЗ і напрямів (спеціальностей) в період його комплексної оцінки діяльності (атестація, ліцензування, акредитація).

Плани роботи факультетів і кафедр узгоджені між собою структурно і змістовно, а також їх форми є дзеркальними по відношенню до відповідних звітів.

Діяльність викладачів, спрямована на підвищення якості підготовки студентів, реалізується за чотирма основними напрямками:

- вдосконалення навчально-методичної бази з дисципліни (підготовка і впровадження методичної допомоги для СРС, вдосконалення курсів лекцій, розробка навчальних посібників і т.д.);
- оптимізація і модернізація учбового процесу (впровадження комп'ютерних технологій, сучасних педагогічних технологій);
- вдосконалення форм і методів контролю за якістю знань (введення тестових форм зрізового, поточного, підсумкового контролю знань, введення рейтингових систем);
- підвищення своєї науково-методичної кваліфікації.

Навчальний процес вимагає системного контролю з боку керівників структурних підрозділів (деканів, завідувачок кафедрами) як за діяльністю студентів, так і за діяльністю викладачів

Ефективною формою оцінки якості підготовки фахівців є аналіз результатів рейтингу університету різних рівнів. Ректорат здійснює анкетування і опитування співробітників, керівників структурних підрозділів, студентів, керівників освітніх установ, в яких працюють випускники університету. Результати оцінки діяльності університету з вказаних форм представлені у річному звіті.

Питання підвищення ефективності діяльності декана, завідувача кафедрою з забезпечення якості підготовки фахівців можна поділити на три основні аспекти:

1. Аналіз ефективності власної самостійної діяльності через розгляд конкретних термінів і якості рішення поставлених задач з обов'язковим обговоренням на засіданнях Вченої ради факультету і навчально-методичної ради факультету, наради із завідуючими кафедрами і заступниками декана, засіданні кафедри, навчально-методичної комісії.

2. Аналіз діяльності кафедр і кожного викладача. Результати обстеження кафедр спочатку розглядаються на засіданні навчально-методичної ради університету або факультету, а потім питання виносяться для розгляду і ухвалення відповідного рішення на Вчену раду університету або факультету.

3. Аналіз якості знань студентів здійснюється при проведенні: зрізових контрольних робіт; порівняльного аналізу підсумків поточної атестації за результатами сесії; порівняльного аналізу підсумків сесії за декілька років; порівняльного аналізу підсумків державної атестаційної комісії.

У кінці навчального року в ході підготовки звіту про роботу кафедри, факультету за рік завідуючи кафедрою, декан проводить аналіз ефективності роботи кафедри, факультету в цілому і, зокрема, ефективності керівництва системою забезпечення якості підготовки фахівців.

Бібліотека університету веде каталог видань, присвячених питанням підвищення якості підготовки фахівців, який завжди потрібен як керівникам, так і викладачам, співробітникам університету.

Викладачі, співробітники і студенти університету беруть участь у діяльності з поліпшення якості підготовки фахівців (включаючи можливість підготовки, ухвалення і реалізації управлінських рішень) за рахунок роботи в різних колегіальних органах управління університетом. Викладачі і співробітники університету входять в комісії з підготовки питань на засіданнях Вченої ради університету, розширеної ради при ректорі, інших управлінських структур університету. Діяльність комісії полягає в аналізі відносин, що склалися, розробки проектів планів з поліпшення якості підготовки фахівців. Їх пропозиції виносяться на обговорення колегіальних органів університету, і після ухвалення рішень стають основою для реалізації поставлених завдань.

Створюються тимчасові науково-дослідні, творчі колективи з числа викладачів і співробітників університету з розробки і впровадження сучасних технологій навчання, управління процесом якості підготовки фахівців.

Робота з надання допомоги викладачам, співробітникам, що беруть участь в заходах щодо підвищення якості підготовки фахівців, здійснюється у рамках комплексної діяльності з вдосконалення і розвитку матеріально-технічної бази підрозділу.

Завдяки діючій системі забезпечення якості, рівень підготовки фахівців випускників ВНУ імені В.Даля в цілому достатньо високий. Про це свідчать підсумки Міжнародних виставок учбових закладів "Сучасна освіта України", де в номінації "Модернізація вищої освіти в контексті вимог Болонської декларації" ВНУ імені В.Даля був нагороджений Золотою медаллю і дипломом "Лідер сучасної освіти".

Висновки... Отже, слід зазначити, що основними, але далеко не повними умовами розробки системи менеджменту якості освіти на основі акмеологічної теорії професіоналізму є:

1. Структурність системи. На увазі є то, що система складається з двох важливих складових частин. Відносно стабільної моделі, що включає блоки (групи) якості освіти в університеті, і програми управлінських дій з реалізації мети і завдань системи.

2. Відвертість. Припускає наявність зворотного зв'язку як внутрішнього, що, визначає ступінь задоволення студентами навчальною діяльністю, так і зовнішнього, що дозволяє конкретизувати ключові компетентності випускника і встановлювати рівень проблеми якості освіти.

3. Мінливість. Жодна з соціальних систем, до яких відноситься і система менеджменту якості освіти, не знаходиться в стані стабільності. Чинники що впливають на неї внутрішні і зовнішні зумовлюють її розвиток. В структурі університету, як освітньої системи, вона є саморозвивальною системою.

4. Впорядкованість. Нами розглядається умова, при якій кожен наступний структурний блок моделі системи логічно обґрунтовано виходить з попереднього. Немає в системі зайвих, не пов'язаних з цілями і результатами структурних блоків.

5. Доцільність. Визначається відповідністю результату функціонування системи на заданий "споживачем" результат "продукту" – фахівця, що випускає університет.

Література

1. Закон України "Про вищу освіту" [Текст] Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2002. – № 20. – С.134.
2. Кузьмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования [Текст] / Н.В.Кузьмина – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2001. – С. 19-20.
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти [Текст]. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с.

Анотація

Автор статті розглядає проблему якості вищої освіти в контексті акмеологічної теорії професіоналізму і пропонує модель системи менеджменту якості вищої освіти, яка використовується в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля (м.Луганськ).

Аннотация

Автор статьи рассматривает проблему качества высшего образования в контексте акмеологической теории профессионализма и предлагает модель системы менеджмента качества высшего образования, которая используется в Восточноукраинском национальном университете имени Владимира Даля (г.Луганск).

Подано до редакції 26.04.2009.

© 2009

Гузь О.І.

ВИХОВНА ЦІННІСТЬ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Навчання читання посідає одне з провідних місць у навчанні іноземних мов у нашій країні. Значний розвиток стосунків з іншими країнами привів до того, що ми отримуємо найрізноманітнішу інформацію з різних країн стосовно різних питань. Переважно ця інформація надходить у вигляді текстів. Це можуть бути особисті листи, газети, журнали, технічні інструкції, друковані матеріали з Інтернету. Особливої популярності серед молоді набуло особистісне листування із закордонними знайомими через Інтернет. Тобто спілкування відбувається в режимі "читання – писемне мовлення". Таке листування являє певні складності. Студенти часто скаржаться на те, що використовується, по-перше, сучасна розмовна лексика, яка відсутня у словниках, а також ненормативні скорочення. Наприклад, замість "you" можуть написати "u", "two" – "to". Успішно справляються з даними проблемами молоді люди, у яких під час вивчення іноземної мови було сформовано вміння прогнозування і вміння розуміти прочитане з певною кількістю незнайомих слів. Ця ситуація підтверджує необхідність навчати учнів у школах та студентів у ВНЗ на заняттях з іноземної мови розуміти фактичний матеріал з будь-якого друкованого джерела, який має незнайомі лексичні одиниці та граматичні структури. У цьому і полягає головна мета навчання читання у школах і ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Навчання читання на різних рівнях як у школі, так і у ВНЗ присвячено значну кількість досліджень. З.І.Кличнікова вивчала психологічні особливості навчання читання іноземною мовою. Оскільки навчання читання відбувається переважно в середній школі, то переважна більшість робіт щодо його навчання стосується школи. Навчання читання та його контролю на початковому ступені в молодшій школі присвячено дисертаційні дослідження М.В.Денисенко, К.І.Онищенко, О.П.Петренко. С.К.Фоломкіна розглядала методику навчання читання та Г.В.Рогова описала роботу з текстом у старших класах середньої школи. В.П.Черняк досліджувала застосування аудіокниг у навчанні. Дослідження у ВНЗ стосуються професійно-орієнтованого читання. На жаль, часто як у школах, так і ВНЗ не звертається або приділяється недостатньо уваги до виховної цінності навчального друкованого матеріалу. Виховання сучасної молоді – і учнів, і студентів – є досить актуальною проблемою сьогодні.

Формулювання цілей статті... Оскільки значна частина досліджень присвячена навчанню читання на початковому та середньому ступенях у школах та ВНЗ, у цій статті ми поставили за мету розглянути можливості